

практичного втілення можливості та необхідності у дійсність, а також умов і факторів такого процесу. Комплексний аналіз усіх елементів у системних зв'язках та поєднаннях дозволить не тільки вдосконалити теоретичну модель механізму забезпечення реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, але й сприятиме практиці запобігання порушенням прав людини (чи їх відновленню у випадку порушення).

Література

1. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. — К.: Велес, 2004. — С. 4.
2. Права человека: Учеб. для вузов / Отв. ред. Е. А. Лукашова. — М., 2000.
3. Клочков В. Проблеми гарантованого забезпечення органами державної влади прав і свобод громадян // Міліція України. — 2003. — № 9.
4. Про міліцію: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 4. — Ст. 20.
5. Пелегальна міграція та торгівля жінками у міжнародно-правовому контексті: У 2 кн. — Кн. 1, ч. 2.

УДК 342.8:34.038

М. В. Афанасьєва

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СУДОВЕ ОСКАРЖЕННЯ В МЕЖАХ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Національне законодавство про вибори постійно вдосконалюється аби врахувати досвід, накопичений практикою, і відобразити новітні міжнародні стандарти. Водночас склалася «традиція», що кожні вибори проводяться на основі нових виборчих законів, що приймаються за декілька місяців до початку виборчого процесу. Ця обставина не може позитивно відобразитися на практиці їх реалізації. Вибори до Верховної Ради України 2006 р., на жаль, не стали виключенням. Закон України «Про вибори народних депутатів України» викладений у новій редакції 7 липня 2005 р. [1], у подальшому в нього вносилися зміни, більшість з яких вже після початку виборчого процесу. Окрім цього, виборчу кампанію 2006 р. відрізняла ще одна законодавча новела — Кодекс адміністративного судочинства України [2], що набрав чинності 1 вересня 2005 р., який регулює питання провадження у публічно-правових справах, зокрема у спорах щодо праводносин, пов'язаних з виборчим процесом. Тобто на початку виборчого процесу з виборів народних депутатів України 2006 р. була відсутня як практика реалізації норм нового виборчого закону, так і порядку оскарження протиправних діянь та рішень.

Інститут оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів виборчого процесу відіграє важливу роль в забезпеченні прозорих та справедливих виборів. Цей інститут ґрунтується на правах, передбачених ст. ст. 40 та 55 Конституції України [3], а саме на праві кожного направляти індивідуальні чи колективні пись-

мові звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів та праві на судове оскарження. Конституційне право на оскарження в межах виборчого процесу, по-перше, забезпечує особистий інтерес окремої особи по захисту порушеного права чи законного інтересу, але водночас з цим це право забезпечує виправлення недоліків у роботі органів публічної влади, сприяє попередженню порушень законності, дає можливість врахувати точку зору окремої особи в управлінні державою.

Теоретичне дослідження окремих аспектів адміністративного оскарження та судового захисту взагалі та під час виборчого процесу зокрема розглядалися такими українськими вченими, як В. Б. Авер'янов, І. Л. Бородин, Л. Т. Кривенко, М. П. Орзіх, В. Ф. Погорілко, М. І. Ставнійчук, В. А. Сьоміна, Т. В. Тешенко, Ю. М. Тодика, О. Ф. Фрицький, В. М. Шаповал, але ця тематика не була предметом дослідження після введення в дію Кодексу адміністративного судочинства України.

Неправильне застосування норм виборчого законодавства або їх порушення є підставою виникнення виборчого спору, для вирішення якого необхідне втручання ззовні, а саме держави в обличчі відповідних органів. Завданням цих органів є захист суб'єктивного права шляхом застосування норм права, тобто шляхом приведення фактичної поведінки суб'єктів у відповідність до її правової моделі.

Спори з питань застосування та виконання виборчого законодавства, що виникають під час призначення, підготовки, проведення та встановлення результатів виборів в органи державної влади та місцевого самоврядування, вирішуються або в адміністративному (позасудовому) порядку виборчими комісіями, або судовими інстанціями. Судове оскарження порушень виборчих прав має важливе значення, оскільки зачіпає конституційні політичні права. При вирішенні виборчих спорів відбувається безпосередній захист громадянами свого гарантованого Конституцією права обирати та бути обраними в органи державної влади та місцевого самоврядування, а також іншими суб'єктами виборчого процесу своїх суб'єктивних прав, тому регулювання відповідних процедур має бути чітким, таким що унеможливує подвійне тлумачення, а самі процедури — прозорими і впорядкованими.

У ході виборів народних депутатів 2006 р. норми Кодексу адміністративного судочинства України діяли паралельно з нормами відповідного виборчого закону, що також визначають порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів виборчого процесу. В деяких аспектах ці нормативні акти суперечать один одному, у зв'язку з чим на практиці виникало їх різночитання та неоднакове застосування.

Розглянемо колізію, що виникла на прикладі підсудності справ з оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій та її членів по виборах народних депутатів України.

Причиною для суперечності стало викладення Закону України «Про вибори народних депутатів України» у новій редакції від 7 липня 2005 р., яка згідно з п. 1 Прикінцевих положень набула чинності з 1 жовтня 2005 р., тобто пізніше, ніж Кодекс, який набрав чинності 1 вересня 2005 р.

Згідно із ст. 105 нової редакції Закону України «Про вибори народних депутатів України» суб'єктом розгляду скарги, що стосується призначення, підготовки і проведення виборів депутатів, є виборча комісія або суд. Відповідно до ст. 116 Закону виборчі спори, суб'єктом оскарження по яких є виборчі комісії, підсудні судам загальної юрисдикції. У свою чергу Кодекс адміністративного судочинства України у ст. ст. 17 та 172 уповноважив новостворені адміністративні суди на чолі з Вищим адміністративним судом України розглядати спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом.

Суто формально, Кодекс адміністративного судочинства України і Закон України «Про вибори народних депутатів України» мають однакову юридичну силу, як чинні закони України, тому практичне вирішення суперечностей, що існують між ними, ускладнене. Оскільки згідно із правовим принципом застосування законодавства серед нормативно-правових актів однакової юридичної сили пріоритет має той, що прийнятий пізніше. Більш того, відповідно до пункту третього Прикінцевих положень Закону, до приведення законодавства України у відповідність до цього Закону закони та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить йому. Незважаючи на те, що пункт дванадцятий Прикінцевих і перехідних положень Кодексу передбачав внесення змін до низки законодавчих актів, у тому числі і до Закону України «Про вибори народних депутатів України», але у старій редакції.

Суперечність ускладнювалась і тим, що пункт четвертий Прикінцевих положень Закону встановив, що з дня набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України розгляд скарг у судах здійснюється в порядку, встановленому Кодексом, з урахуванням особливостей, передбачених Законом.

На жаль, недосконалість законодавчої техніки Верховної Ради України стала підставою не тільки законодавчого, але і практичного конфлікту з питання правової природи виборчих спорів. На практиці це проявилось у тому, що на початок виборчого процесу було не відомо, які саме суди мають повноваження розглядати виборчі спори. Так наприклад, 9 грудня 2005 р. Печерський районний суд м. Києва, розглянувши у відкритому судовому засіданні адміністративну справу за позовом виборця до Центральної виборчої комісії про бездіяльність останньої (справа № 2-4126/06), ухвалив передати справу на розгляд Верховного Суду України на підставі ст. 116 Закону України «Про вибори народних депутатів України», оскільки позов подано з порушенням предметної підсудності. Пізніше вказана ухвала була скасована апеляційним судом м. Києва як неправомірна.

Вирішення зазначеної колізії у тому, що Кодекс адміністративного судочинства України — це законодавчий акт, що був спеціально розроблений для захисту і забезпечення прав, свобод та інтересів громадян та юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів публічної влади, у тому числі у такій специфічній сфері правовідносин, як виборчий процес, а впроваджена ним система адміністративних судів спеціально призначена для розгляду і вирішення цієї категорії справ на постійній основі. В той час як передбачена Законом України «Про вибори народних депутатів України» процесуальна схема діяла тільки

доти, доки не буде завершено формування системи адміністративного судочинства. Саме для того, аби уникнути неприпустимої конкуренції у компетенції державних органів, пункт четвертий Перехідних положень Закону України «Про вибори народних депутатів України» встановив, що з дня набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України, з природним урахуванням особливостей виборчого закону, розгляд скарг у судах здійснюється в порядку, встановленому Кодексом.

Розгляд виборчих спорів саме адміністративними судами обумовлено правовою природою цих юридичних конфліктів. Справи з вирішення спорів, що виникають у зв'язку з проведенням виборів, торкаються інтересів всього суспільства, оскільки від рішення по них залежить реалізація конституційного права громадян обирати та бути обраними. Правова природа виборчого спору визначається публічно-правовим характером виборчих правовідносин, оскільки вони формуються в особливій сфері суспільного життя, що визначає начала, які лежать в основі формування органів державної влади та місцевого самоврядування та регулюються конституційно-правовими нормами.

На сьогодні діяльність виборчих комісій вже стала предметом формування відповідної судової практики. В межах останнього виборчого процесу 2006 р. адміністративні позови розглядалися у строки, за формою і процедурою, що встановлені Кодексом адміністративного судочинства України. Адміністративні суди своєю практикою збагатили чинне виборче законодавство, висвітили законодавцю ті питання, що потребують правового регулювання, а подекуди запропонували і його готові моделі, які можуть стати нормами виборчих законів.

Література

1. Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України»: Закон України від 7 лип. 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 38–39. — Ст. 449.
2. Кодекс адміністративного судочинства України // Урядовий кур'єр. — 2005. — 17 серп.
3. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Голова України. — 1996. — 13 лип.

УДК 342.726-055.2:173.4(477)

Н. В. Аніщук

ПРАВО НА АБОРТ: СТАН ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сьогодні проблема абортів є досить актуальною в нашій державі. Україна за кількістю абортів посідає одне із перших місць в Європі, як і за самим низьким рівнем життя. За даними соціологічних досліджень, молоді подружжя внаслідок глибокої економічної кризи вже й не мріють мати більше двох дітей.

На жаль, велика кількість абортів, які проводяться в Україні, значною мірою

© Н. В. Аніщук, 2006